

Určenie neplatnosti spotrebiteľskej zmluvy

Bratislava, máj 2015

Určenie neplatnosti spotrebiteľskej zmluvy

Spotrebiteľské právo v podmienkach členstva Slovenskej republiky v Európskej únii sa vyznačuje prudkým rozvojom, no bohužiaľ v mnohých prípadoch je právne vedomie jednotlivých práv a povinností subjektov zúčastňujúcich sa na zmluvných vzťahoch relatívne nízke.

Jednoducho povedané, spotrebiteľia často krát ani len nepredpokladajú a netušia, že zmluvy, ktoré práve podpísali ich zaväzujú k plneniam, ktoré majú povahu nekalých zmluvných podmienok, sú pre nich nevýhodné, porušujú ich zákonné práva alebo iným spôsobom zasahujú do ich práv alebo že aj prípade vzniknutého problému, či sporu tu je možnosť riešenia.

Cieľom tejto brožúrky je jednoduché a jasné poskytnutie základných rád a informácií, poskytnúť základný prehľad v používaných znevýhodňujúcich podmienok vyskytujúcich sa v zmluvách. Taktiež poukázať na to, že i v prípade vzniku problému, či sporu, existujú efektívne spôsoby jeho právneho riešenia a pomoci.

V prípade určenia neplatnosti spotrebiteľskej zmluvy je nutné individuálne posúdenie spotrebiteľskej zmluvy v kontexte jej uzatvárania s prihliadnutím na zákonnú úpravu. V súvislosti so zmluvou sa zároveň posudzujú aj všeobecné obchodné podmienky, ktoré sú v zásade súčasťou zmluvy.

Ako už bolo spomínané, posudzovať treba každé jedno zmluvné ustanovenie individuálne ale aj vo vzájomnej súvislosti nakoľko sú zmluvy často krát koncipované neprehľadne so vzájomne sa odkazujúcimi ustanoveniami. Len riadnym a precíznym preštudovaním možno identifikovať sporné dojednania a ich dopady na záväzkovo – právny vzťah.

Základné právne posúdenie neprijateľných zmluvných podmienok sa riadi ustanoveniami **§ 52 až 54 Občianskeho zákonníka v platnom znení**, v ktorom je obsiahnutá všeobecná úprava spotrebiteľských zmlúv **so špecifickým prihliadnutím na §53 ods. 1 a 4 Občianskeho zákonníka v platnom znení**.

Neplatnosť zmluvy, prípadne jej časti vyhlasuje súd v rámci súdneho konania na návrh účastníka konania – spotrebiteľa.

Neplatnosť spotrebiteľskej zmluvy verzus neplatnosť ustanovení spotrebiteľskej zmluvy.

V praxi sa vyskytujú prevažne dve možnosti, a to vyslovenie úplnej neplatnosti spotrebiteľskej zmluvy alebo vyslovenie neplatnosti len jej častí – ustanovení pričom zvyšné dojednania ostávajú v platnosti.

V zásade pri určení neplatnosti celej spotrebiteľskej zmluvy, musí táto obsahovať nespočet neprijateľných zmluvných podmienok, prípadne musí byť natoľko neurčitá, že sa z textu zmluvy a všeobecných obchodných podmienok nedá jednoznačne vyjadriť obsah záväzku, teda to, čo má tá ktorá strana plniť a na čo má nárok. V praxi sa jedná prevažne o mimoriadne krátke spotrebiteľské zmluvy formulároveho typu písané strohým štýlom. Spotrebiteľ sa však môže stretnúť i so zmluvou, ktorá je písaná obširne, avšak jednotlivé ustanovenia zmluvy sa dajú vyložiť viacerými spôsobmi, prípadne vôbec.

Jedná sa napríklad o dojednanie: *„oznámenie sa doručí druhej strane zmluvy“* - z textu nie je jasné o aké druhy oznámení sa jedná, akou formou bude doručovanie prebiehať, aká je lehota na doručenie, teda sa nedajú z ustanovenia zistiť ani základné informácie.

Druhým príkladom je však ustanovenie: *„doručovanie sa riadi základnými princípmi a podnikateľskou politikou veriteľa, ktorý určí vhodný spôsob doručovania podľa okolností prípadu a druhu doručenia a to najmä výberom z možnosti doručovania e-mailom, telefonicky alebo inou obdobnou elektronickou službou, prípadne sa použije poštová preprava doručenkou. Poštová preprava doručenkou bude zasielaná na adresu druhej strany zmluvy podľa jej kontaktných údajov, pričom v prípade neprevzatia sa uloží na pošte. Ak sa zásielka nepreberie v odbernej lehote má sa za to, že zásielka bola doručená dňom odoslania zmluvnou stranou.“* Na prvý pohľad sa síce môže zdať, že takéto dojednanie je oproti prvému príkladu precíznejšie, no pri bližšom posúdení, je zrejmé, že je rovnako nejasné, ba i v niektorých ohľadoch ešte kvalitatívne horšie ako prvý príklad. Druhý príklad rovnako neupresňuje presnú voľbu druhu a spôsobu doručovania, navyše sa odvoláva na vágne pojmy akými sú *princípy, vhodný spôsob doručovania a podnikateľská politika*. Navyše druhý príklad obsahuje modifikáciu fikcie doručenia vlastnú výhradne pre štátne orgány v prípade neprevzatia zásielky, o to horšiu, že dátumom doručenia sa chápe dátum odoslania.

V praxi môže takéto dojednanie spôsobiť hrubú nerovnováhu v právach spotrebiteľa a dodávateľa.

Z uvedených príkladov je zrejmé, že treba posudzovať mieru neplatnosti spotrebiteľskej zmluvy ostrážite s prihliadnutím na všetky možné okolnosti, ktoré môžu nastať.

Najvhodnejšie je si spotrebiteľskú zmluvu a všeobecné obchodné podmienky, súvisiace dokumenty dôkladne prečítať, prípadne si ju vziať domov a preštudovať. V praxi sú obdobné zmluvy podpisované v relatívne krátkom časovom slede s cieľom nedostatkom času.

V súvislosti s krátkosťou času a inými faktormi, ktoré sú spôsobilé natoľko ovplyvniť správanie spotrebiteľa, že pristúpi k záväzku a podpíše zmluvu, ktorú by za normálnych okolností nepodpísal je potrebné uviesť ustanovenie § 49 Občianskeho zákonníka „*Účastník, ktorý uzavrel zmluvu v tiesni za nápadne nevyhnutných podmienok, má právo od zmluvy odstúpiť.*“ Odstúpenie od zmluvy znamená, že každá zmluvná strana si je povinná vrátiť vzájomné plnenia a zmluva sa ruší od začiatku.

Formulárovosť verzus individuálne dojednanie zmluvných podmienok

Podstatným faktorom ovplyvňujúcim platnosť, či neplatnosť jednotlivých zmlúv, prípadne ich ustanovení je aj ich predpripravenosť, formulácia a samotné tlačivá a listiny, na ktoré sa spotrebiteľ podpisuje.

Jednoducho povedané, sudy by mali prihliadať i na skutočnosti, že zmluva má formu tlačiva s predtlačeným textom a okienkami napríklad nasledovnou formou: „*Spoločnosť XY poskytuje úver vo výške □□□□, pričom RPMN činí □□□□, ktorý má dlžník splatiť v □□□□ splátkach počnúc □□□□*“ alebo „*úver sa poskytuje na podnikateľský účel/nepodnikateľský účel/výkon slobodného povolania/na rekonštrukciu nehnuteľnosti.*“

Teda môže ísť o súvislý text s vyznačenými medzerami na dopísanie vhodných a konkrétnych údajov o spotrebiteľovi alebo o text, v ktorom sa prečiarknutím alebo zakrúžkovaním zvolí jedna z možností zmluvy. Každopádne je možné povedať, že špecifikom je zmluva pripravená vopred tak, aby pokryla čo najviac možných situácií a klientov – je hromadného charakteru.

Na posúdenie ustanovení zmluvy ako individuálne dojednaných nestačí len prehlásenie obsiahnuté v texte zmluvy ale dodávateľ musí náležite dokázať skutočnosť o vyjednávaní a upravení textu zmluvy pre potreby spotrebiteľa.

V praxi sa individuálne dojednania a úprava podmienok pre spotrebiteľa vyskytujú zriedkavo, nakoľko ľudia ani nemajú vedomosť o tom, že existuje takáto alternatíva. Zároveň však treba dodať, že úprava splátok a výška úveru sa v zásade nepokladá za individuálne zmluvné dojednanie.

Posudzovanie zmluvy z hľadiska dobrých mravov

Samostatným kritériom na posúdenie platnosti alebo neplatnosti zmluvy, prípadne jej ustanovenia tvorí i hľadisko dobrých mravov. Pojem dobré mravy síce nie je priamo a vyčerpávajúco určený v zákone, no dajú sa pod nimi chápať „*pravidlá správania sa, ktoré sú v prevažnej miere v spoločnosti uznávané a tvoria základ fundamentálneho hodnotového poriadku*“. Jednoducho povedané ide o základné hodnotové, etické a morálne zásady spoločnosti, piliere na ktorých je spoločnosť postavená.

Podľa § 39 Občianskeho zákonníka v platnom znení *Neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.*“ Pri posudzovaní ustanovení, respektíve celých zmlúv sa postupuje individuálne a rovnako od prípadu k prípadu sa posudzuje aj závažnosť odporu dobrým mravom.

Rozpor s dobrými mravmi sa v praxi najčastejšie vyskytuje pri zmluvách o úvere, hlavne pri dojednaniach o RPMN (ročná percentuálna miera nákladov – t.j. celková suma, ktorú je nutné zaplatiť za poskytnutý úver, do ktorej je zarátaný úrok ako i ďalšie poplatky a náklady za úver), kde neprimeraná výška napríklad viac ako 100 % predstavuje neprimerane vysoké protiplnenie a fakticky sa jedná o dvojnásobné vrátenie úverovej sumy (pôvodný úver 100€ + 100€ ako úroky a poplatky).

Hlavná zmluva a adhézne zmluvy

Ďalšou oblasťou, ktorú treba spomenúť, sú tzv. adhézne zmluvy, ktoré tvoria akýsi doplnok hlavnej spotrebiteľskej zmluvy. V praxi sa jedná o široké spektrum doplnkových zmlúv, medzi ktoré najčastejšie patria: **Dohoda o zrážkach zo mzdy, Rozhodcovská zmluva, Mediačná dohoda, Dohoda o zmenkovom vyplňovacom**

práve, Dohoda o revolvingu (automatickom opakovanom poskytnutí úveru po splnení určitých podmienok), **Dohoda o udelení plnomocenstva, Ručiteľská listina, Záložná zmluva a podobne.**

Podstatou adhézných zmlúv je, že svoju platnosť a legitimitu odvodzujú z hlavnej spotrebiteľskej zmluvy, teda v prípade vyslovenia jej neplatnosti alebo zrušenia hlavnej zmluvy automaticky zanikajú i pridružené adhézne zmluvy. Spomínané však už neplatí naopak. Adhézna zmluva sa môže vysloviť súdnym rozhodnutím za neplatnú, no hlavná spotrebiteľská zmluva ostáva naďalej v platnosti a účinnosti.

Pri existencii hlavnej zmluvy a viacerých adhézných zmlúv, pokiaľ vzájomne nesúvisia, je možné sa súdnou cestou domáhať neplatnosti hlavnej zmluvy a tým pádom i adhézných alebo potom tej ktorej konkrétnej adhéznej zmluve, prípadne viacerým adhéznym zmluvám.

Rady do praxe

Centrum právnej pomoci odporúča dôkladné prečítanie jednotlivých ustanovení zmluvy a všeobecných obchodných podmienok s dostatkom času v pokojnom prostredí.

Dôkladne si zároveň treba zvážiť záväzok, ku ktorému sa spotrebiteľ chystá pristúpiť ako aj prípadné následky a dopady, ktoré môže včasné neplnenie zmluvy spôsobiť. Zároveň sa netreba báť opýtať v prípade nejasností alebo pochybností buď priamo dodávateľa alebo vyhľadať právne poradenstvo

Zmluvy a jednotlivé práva a povinnosti z nich, prípadne preskúmanie, právna analýza a riešenie problémov je možné v každom štádiu zmluvného vzťahu, teda je možné zmluvu preskúmať pred jej podpisom, počas jej plnenia, prípadne i po jej ukončení. Niektoré prípady sa dajú riešiť aj v prípade exekučného konania. Centrum právnej pomoci doporučuje vyhľadanie právneho poradenstva na adekvátne posúdenie a základné právne rady.

Zdroje:

Občiansky zákonník v platnom znení
Uznesenie Ústavného súdu SR z 24. 2. 2011, č. k. IV. ÚS 55/2011-19